

Manuskriptet från Pyrenéerna

Berättelse

En kväll i december

Måndagen den 10 december 1951 lyste Konserthuset i Stockholm av festljus. Det var Nobeldagen, kvällen då årets pristagare skulle ta emot sina priser. Bland gästerna i frack och festklänning satt en sextioårig man som verkade en aning blyg trots all uppmärksamhet: författaren Pär Lagerkvist. Han skulle ta emot Nobelpriset i litteratur, det pris som Svenska Akademien delar ut varje år och som räknas till de mest betydelsefulla i världen.

När hans namn ropades upp reste han sig och gick fram till kung Gustaf VI Adolf, som lämnade över diplommet och medaljen. Pär bockade, och applåderna rullade genom salen. Motiveringen lyfte fram det mod och den självständighet med vilka han i sin diktning sökte svar på de eviga frågor som möter mänskligheten. För en man som hade vuxit upp i ett enkelt, djupt religiöst hem vid järnvägsstationen i Växjö var ögonblicket nästan ofattbart. Pojken från stationen, som en gång läst Bibeln med sin stora familj, stod nu mitt i världens ljus. Vägen dit hade varit lång: först ett enda år vid universitetet i Uppsala, sedan resor och många år utomlands, framför allt i Frankrike och Italien, och böcker som *Dvärgen* och *Barabbas*, vilken hade gjort honom känd långt utanför Sverige.

Traditionen som krävde ett tal

Senare på kvällen samlades alla till den stora banketten i Stadshuset, där tusentals ljus speglade sig i glas och silver. Enligt en gammal tradition förväntas varje pristagare hålla ett kort tacktal vid middagen. För många är det ett stolt och självklart ögonblick. För Pär Lagerkvist var det något helt annat.

Han var en tillbakadragen man som hela livet hade ogillat att stå i centrum. Att resa sig inför hundratals festklädda gäster och tala om sig själv kändes främmande för honom. Hur skulle han tacka på ett sätt som var sant, utan att låta uppblåst? Frågan tyngde honom medan dagen närmade sig.

Orden han redan hade skrivit

Lösningen kom från det förflutna. När talet skulle förberedas plockades ett gammalt manuskript fram, en text som Pär hade skrivit redan 1922 — 29 år tidigare. Han hade arbetat med den under en period då han bodde i en liten by i Pyrenéerna, bergskedjan mellan Frankrike och Spanien, vänd mot Medelhavet i en mycket vacker del av världen. Texten hade aldrig publicerats. Men när han nu läste om de gamla raderna kände han att de uttryckte just det han ville säga vid detta högtidliga tillfälle, fast i en vackrare och mer poetisk form än något tal han kunde skriva i hast.

Så vid banketten gjorde han något oväntat. I stället för ett vanligt tacktal förklarade han kort att han, medan talet skulle förberedas, funnit ett gammalt manuskript som sade ungefär det han ville ha sagt — men i poetisk form. Sedan läste han ett stycke ur den opublicerade texten. Den hette *Myten om människorna*. Stycket handlade om människans gåtfulla tillvaro och om vad som gör vårt

öde så stort — och så svårt — på samma gång. Salen blev tyst medan en av landets blygaste författare delade med sig av ord han burit på i nästan tre decennier. Det var inte de stora, säkra ord som högtiden kanske väntade sig, utan något mer eftertänksamt och personligt.

Trogen sig själv

Det var ett litet ögonblick på en stor kväll, men det säger något viktigt om Pär Lagerkvist. Han kunde ha valt den enkla, högtidliga vägen och sagt det man brukar säga. I stället valde han sina egna ord, och dessutom gamla ord som redan tillhörde honom. Samma sökande efter mening som genomsyrade hans böcker fanns där också vid bankettbordet. Han var “en troende utan tro”, en människa som inte gav färdiga svar utan fortsatte att ställa frågor — även den kväll då hela världen tittade på honom. Kanske var det just den ärligheten som gjorde honom värd priset.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
festljus	ljus som tänds vid en högtid
frack	mycket fina svarta kläder för stora tillfällen
uppmärksamhet	när många riktar blicken mot någon
betydelsefull	mycket viktig
lämna över	räcka över något till någon
motivering	förklaringen till varför någon får ett pris
diktning	det att skriva litteratur, särskilt poesi
ofattbar	så stor att man knappt kan förstå den
bankett	en stor och högtidlig fest med middag
förvänta sig	räkna med att något ska ske
tillbakadragen	som helst håller sig i bakgrunden
uppblåst	som gör sig viktigare än man är
det förflutna	tiden som har varit
bergskedja	en lång rad av berg
opublicerad	inte utgiven, inte tryckt som bok
gåtfull	svår att förstå, full av frågor
genomsyra	finnas med i allt, prägla helt

Läsförståelsefrågor

1. Vilken dag och var tog Pär Lagerkvist emot Nobelpriset?
 1. Den 10 december 1951, i Konserthuset i Stockholm
 2. Den 23 maj 1891, i Växjö
 3. Sommaren 1922, i Pyrenéerna
2. Vad lyfte prismotiveringen fram?
 1. Hans humor och lätthet
 2. Det mod och den självständighet med vilka han sökte svar på de eviga frågorna
 3. Hans stora rikedom och berömmelse
3. Varför kändes kvällen nästan ofattbar för just Pär?
 1. Han hade aldrig skrivit en bok förut
 2. Han hade vuxit upp i ett enkelt hem vid en järnvägsstation
 3. Han hade aldrig träffat en kung tidigare
4. Hur kände Pär inför att hålla ett tacktal?
 1. Det var ett självklart och stolt ögonblick för honom
 2. Det kändes svårt och främmande, eftersom han var tillbakadragen
 3. Han hade övat på talet i flera år
5. Vad gjorde Pär i stället för att hålla ett vanligt tacktal?
 1. Han läste ett stycke ur ett gammalt, opublicerat manuskript
 2. Han lät en skådespelare läsa ett tal
 3. Han tackade nej till att säga något
6. Stämmer påståendena? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Pär skrev manuskriptet *Myten om människorna* under en vistelse i Pyrenéerna.
 2. Manuskriptet hade getts ut som bok flera år före 1951.
 3. Pär valdes in i Svenska Akademien samma kväll som banketten.
 4. Pär var en tillbakadragen man som ogillade att stå i centrum.
7. Hur lång tid hade gått mellan att Pär skrev manuskriptet och kvällen då han läste ur det? Räkna ut det.
8. Vad handlade stycket som Pär läste om?
9. Texten säger att Pär kunde ha "valt den enkla, högtidliga vägen". Vad menas med det, och varför valde han något annat?
10. Hur hänger Pärs val vid banketten ihop med beskrivningen av honom som "en troende utan tro"?

11. Vad tror du att gästerna i salen kände när Pär läste en gammal, personlig text i stället för ett vanligt tal?

Diskussionsfrågor

- Pär valde sina egna ord i stället för ett förväntat tal. När är det viktigt att vara sig själv, även om andra gör tvärtom?
- Han bar på en text i 29 år innan han läste den högt. Finns det ord, brev eller minnen som du sparar länge? Varför betyder de något?
- Texten beskriver Pär som blyg men ändå modig på sitt eget sätt. Kan man vara både blyg och modig samtidigt?
- Lagerkvist gav hellre frågor än färdiga svar. Tycker du att konst och litteratur ska ge svar, eller väcka frågor?
- **Skriv (4 meningar):** Beskriv en stor eller viktig dag i ditt liv och berätta hur du valde att vara just då.